

Oppsummering av SAMMEN2030s frokostmøte
Meet Ullevaal, 16. mars 2023

Liv Kari Hansteen, leder for styringsgruppen

- Det å få være en del av og representere byggenæringen, er et privilegium.
- Samtidig innebærer det også et stort ansvar.
- Som Norges største fastlandsnæring, vil det vi gjør være helt avgjørende for om Norge skal kunne nå sine samfunns mål – spesielt knyttet bærekraft, arbeidsplasser og konkurransekraft.
- Vi som næring får ikke til å nå samfunnsmålene i et vakuum. Skal vi lykkes, vil samarbeidet med myndigheter være avgjørende.
- For 2023 har vi derfor løftet tre områder:
  1. **Klimakrav i offentlige anskaffelser:** Løsninger for klimamål og bærekraft må ha en mer sentral posisjon i konkurranser. Det må legges til rette for at virksomhetene kan samles om løsninger som er godt tilpasset både næringens behov og muligheter, og samtidig ivaretar myndighetenes målsettinger.
  2. **Hvordan vi få mer bærekraftig materialbruk gjennom gjenvinning og ombruk:** Her er vi opptatt av at det må legges til rette for at virksomhetene i næringen kan gi samlede innspill til rammebetingelser som sikrer økt gjenbruk og ombruk av materialer, slik at sirkulærøkonomi og lønnsomhet henger sammen.
  3. **Kompetanse:** Det er behov for å styrke kompetansen i næringen på klima og bærekraftige løsninger, gjennom å legges til rette for deling av kunnskap og kompetanse mellom virksomhetene, på tvers av bransjer og verdikjede.

Natur og arealbruk

Egil Hogna, Norconsult.

- Dette er et utfordrende tema. Det handler om bærekraft.
- Hvordan skal vi ta hensyn til natur opp mot andre viktige hensikt som økonomi og sosiale forhold?
- Tydeligere krav og klare mål gir mer bærekraft for pengene
- Presenterte seks ulike prosjekter hvor man har fått til mye (se presentasjon).
- Fellesnevner: Godt samarbeid
- Økonomisk bærekraft, sosial bærekraft og miljø sett opp mot hverandre har gitt beste totalløsning. Lærdommen er at vi må våge å se prosjektene fra ulike perspektiver.
- Det er i tidligfase kreativiteten er størst. Må ha nok tid tidlig til å ha en god dialog for å kunne gjøre de store endringene
- Det er viktig at arbeidet vårt er kunnskapsbasert, og vi må ta i bruk ny teknologi. Kunstig intelligens tidlig kan for eksempel gjøre en forskjell.
- Må ha en byggherre som åpner for kreativitet og tenking utenfor boksen. Det er den kreativiteten som gjør at man får inn for eksempel hensyn til natur, som får større og større betydning.

Anette Aanesland, Nye Veier:

- Må ta innover oss mål på klima og arealbruk. Har siden 2016 jobbet med dette, men det blir ikke mindre viktig å levere på dette fremover.
- Byggherrens innkjøpsmuskel må brukes.

- Vi må søke kunnskap og hente ut erfaring fra egne prosjekteam, rådgivere og entreprenører
- Vi må også utfordre gjeldende rammer, som for eksempel veinormalen, når disse er til hinder for bærekraftige løsninger.
- Så er det viktig å vise handlekraft, og styre gjennom innkjøpskraft
- Mer gjenbruk av vei og lavere fart, ga 50 prosent gjenbruk. Reduserte klimautslipp med 30 – 40 prosent
- Ikke mulig over alt, men for dette prosjektet er dette et godt eksempel på at vi kan ivareta natur og miljø på en god måte.

Amund Tøftum, AF Gruppen

- Det er tydelig hvor vi skal, men økte krav og mindre frihet gir økte kostnader eller lavere fremdrift.
- Tidlig involvering er viktig.
- Brua over Lågendeltaet redusert.
- Løsningen ga 70 prosent reduksjon i utslipp – tilsvarende utslippene fra hele bygge- og anleggsnæringen i Lillehammer i løpet av et år.
- Må legge til grunn at veglinjen skal legge beslag på så lite areal som mulig
- Mål om netto null – dyrket mark
- Gjenbruker veier og konstruksjoner
- Vi er utførende, men kan bidra med erfaring og kompetanse
- Bruker AI i logistikk
- Bransjen er godt rusta til å møte nye krav

Rasmus Nord, Sweco:

- Må ta vare på naturen, og trekke tilbake natur
- Bybanen byggetrinn 4, fokus på natur, miljø og biologisk mangfold har økt
- Planter det som hører til i floraen – ville ikke skjedd fem år tidligere da man brukte «anleggstrær».
- Ørret skal opp i elvene. Da er det et helt økosystem som skal fungere.
- Lager modeller for å sette prissatte konsekvenser opp mot ikke-prissatte konsekvenser, men er en fare for at ikke-prissatte kan drukne, og det har vi ikke råd til.

Ombruk og gjenbruk

Tone Tellevik Dahl, Norsk Eiendom introduserte temaet.

- 40 50 pst av utslippene fra byggenæringen kommer fra materialer, så dette er et viktig tema.

Diskusjonen ble ledet av **Knut Ekern, AF Gruppen**.

Kommunal- og distriktsminister Sigbjørn Gjelsvik:

- Viktig næring med mange arbeidsplasser.
- Bygger boliger vi skal bo i, kontorer og andre typer bygg vi trenger
- Næringen har vært tydelig på at man ønsker å bidra til å kutte utslipp og tenker sirkulære løsninger, utvikle Norge, og løse de utfordringene vi står i.

- Bygg, anlegg og eiendom er en viktig næring vi skal sette oss ned for å utvikle klimapartnerskap med
- Vi skal se på hvordan vi skal utvikle krav og jobbe i fellesskap
- Hvordan skal vi ta vare på de byggene vi har og gi dem nytt liv?
- Vi må se på behov for endringer i plan- og bygningsloven knyttet til det
- Byggene skal også være tilrettelagt for demontering og ny bruk
- Data og informasjonsflyt – digitalisering – viktig
- Viktig å vise at vi gjennom prosjektene vi er med i, stiller krav blant annet til sirkulære løsninger. Her skal vi bidra til at nye løsninger kommer inn
- Må stille de rette kravene som også gjør at vi holder kostnader under kontroll
- Mister vi kontroll skaper vi usikkerhet i alle ledd
- Setter pris på engasjementet, og skal jobbe samme fremover

Sonja Horn, Entra:

- Ved rehabiliteringen av Kristian Augusts gate 14 hadde vi 80 prosent gjenbruk. Det ble dyrere enn vi hadde forutsett. Noe setter vi på samfunnsansvarskontoen, men det kostet også litt mer enn det. Men fortsatt lønnsomt
- Ville vi gjort det igjen? Markedet er ikke modent for de store prosjektene og kostnadene forbundet med disse.

Heikki Holmås, EBA:

- At Kommunalministeren vil inngå klimapartnerskap med byggenæringen viser at vi har en fremoverlent minister som ønsker dialog, for det var hard konkurranse.
- Hva er vesentlig? Mange som sier at vårt produkt er viktig. Gjør vi en vesentlighetsvurdering, kommer vi på rett vei.

Gjelsvik om dokumentavgift på rehabilitering:

- Mange innspill, også økonomiske.
- Må være kunnskapsbasert, slik at vi er trygge på at det vi gjør er det som er best egnet for at vi skal nå våre mål.
- Alt skal på bordet, både regelverk og økonomiske insentiver.
- Har tro på modellen med klimapartnerskap, fordi det innebærer en gjensidig forpliktelse.

Holmås:

- Vi kan vise at vi har høy resirkuleringsgrad og lavere kostnader. Det å sørge for at vi har minst mulig avfall er viktig. Men det må være et marked, slik at det ikke bare blir enkeltstående demonstrasjonsprosjekt.
- Uansett hvilket departement man forholder seg til skal standarden være høy på dette området.

Gjelsvik:

- Vi må skille mellom stort og smått. I politikken kan fokuset være på forhold som ikke gir de beste effektene.
- Dere kjenner utfordringene, og derfor er det viktig at vi setter oss ned systematisk over tid, slik at vi sikrer at løsningene er kunnskapsbaserte.

- Skal ha styringsfart. Er åpen for raske løsninger dersom kostnadene er innen rimelige grenser.
- Vi har ikke alle svarene, men vi har tro på modellen med klimapartnerskap.

Horn:

- Klimapartnerskap må ikke bli en sovepute. Næringen er klar.
- Hvis man mener at rehabilitering er viktig må forskriften justeres. Da kan vi ikke vente på et klimapartnerskap.
- Skulle gjerne trykket på knappen for flere gjenbruksprosjektet, men da kan vi ikke kjøre slalåm og leve på dispensasjoner.
- Det må jobbes systematisk med hele verdikjeden. Vi skal stille opp i klimapartnerskap, men noen hindringer kan vi plukke ned raskt.

Holmås:

- Se til Danmark. Forutsigbarhet er viktig. Vi trenger en tydelighet. Målet for 2030 er satt, og regner vi oss tilbake til i dag, ser vi allerede nå hvordan vi må jobbe for å nå målet.
- Kommer vi sent inn blir det dyrere og dårligere løsninger.

Gjelsvik:

- Enig i at det skal være forutsigbarhet. Vi må være trygge på at regelverket står fast over tid.
- Men har oppfattet tydelige innspill og ser frem til dialogen videre.

Innspill fra diskusjonene rundt bordene

Ombruk og gjenbruk

Hvilke rammebetingelser er viktigst for å sikre mer gjenbruk og ombruk i byggenæringen?

- Kreve at produkter skal kunne resirkuleres eller gjenbrukes
- Akseptere at resirkulerte produkter ikke er rene produkter
- Byggtekniske forskrifter for ombruk/gjenbruk, rehabilitering må bidra
- Maks grense for klimagassutslipp i TEK
- Nasjonale digitale markedsplasser for ombrukte materialer
- Sertifiseringsordninger for ombrukte materialer (med tydelig ansvar i verdikjeden)
- Sikre at brukte materialer er like attraktive som nye i verdikjeden
- Bidra til ombruk av tekniske løsninger. Vi kan for lite om f eks klimaavtrykket til VVS+++

Annet

- Logistikk og mellomlagring er en utfordring
- Gjenbruksetetikk – tillate at ikke alt er likt. Kunne bruke det som er tilgjengelig og tilpasse løsning til dette.
- Leietakers kravspek må tilpasses og ikke stille krav om at alt skal være nytt -> Tidlig involvering av leietakere
- Leasing av bygg som kan brukes igjen

Har dere eksempler på prosjekter der næringen har lyktes med gjenbruk og ombruk?

- Svalbard – Telenorbygget – både materialer og møbler, byutvikling
- Sommerro, Vega Scene, Myntgata i Bergen, Powerhouse, Arendal Fylkeskommune, Schweigaards gate, Kristian Augusts gate 23
- Forskningsveien 1. Skallet har stått igjen. Solceller, isolasjon.

Har dere eksempler på prosjekter med ombruk og gjenbruk som ikke har blitt realisert som følge av mangelfulle rammebetingelser

Ingen spesifikk prosjekter, men følgende barrierer er identifisert:

- Generelt gjenbruk av masser, områder kunne vært tatt i bruk
- Utfordring med å benytte utstyr/materiell grunnet nye krav/forskrifter
- Forretningsmodeller må tilpasses
- Forskjell på bygg og anlegg

Hva er det viktigste man må gjøre for å få mer læring på tvers i næringen?

- Aktiv bruk av Bygg.no for å få ut informasjon
- Starte tidlig, kanskje involvere forskning og akademia, mulig allerede på VGS
- Arenaer og samlepunkter som legger til rette for diskusjoner på tvers
- Mer konkret handling fra myndighetene, mindre sveving
- Etablerte bedrifter må være endringsvillige
- Tetter samarbeid i nærmiljøene
- Involvere flere ansatte på tvers av organisasjonen
- Større satsing på nye og innovative aktører
- Trekke inn leverandørkjede tidlig som en del av samarbeidet mellom byggherre, entreprenør, prosjekterende – eksempel fra Regjeringskvartalet
- Etablere standard for gjenbruk av materialer

Natur og areal

Myndighetene jobber nå med å følge opp målene i naturavtalen. Hva bør være næringens viktigste innspill til dette arbeidet?

- Sette krav om at veibygging og kraftutbygging må erstatte areal som er forringet (naturnøytralitet)
- Taksonomien må tolkes bokstavelig med henblikk på krav om ikke å bygge på dyrkbar mark eller skog. Byggetillatelse er ikke nok.
- Bærekraftshensyn må veies mot hverandre i enkeltprosjekter
- Rehabilitering må fremmes. Gir mindre fotavtrykk, men også andre miljøfordeler.

Har dere eksempler på prosjekter der næringen har lyktes med å redusere arealbruk?

- Tvedestand-Bamble
  - lavthengende frulter, bruk av regelverk
  - Lavere fartsgrense, men samfunnsøkonomiske modeller er sensitive på reisetid
- Som rådgivere skal vi alltid prosjektere for minst mulig arealbruk. Krever fleksibilitet i rammeverk og dispensasjoner
- Verdal bo- og behandlingssenter
- Korsvoll flerbrukshus (sambruk, fellesareal, skole/barnehage)
- Storbylegevakten, verdier i tidlig fase

- E6 Åsbygda-Olum, optimalisering av veilinjen, hvordan man kan gjenbruke landbruksareal som reetableres inne i veiarealet

Hva er det viktigste man må gjøre for å få mer læring på tvers i næringen?

- Sette betingelsene/premissene i tidlig fase, tidlig involvering
- Vil «noen» garantere for fundamentering/konstruksjon på ombrukte bygg? Nei... vi bygger nytt
- Vi må dele mer, etablere arenaer og kontraktsformer som muliggjør dette.
- Utmerkelse/insentiver for deling
- Etablere arenaer for å teste ideer på tvers av bransjer
- Ny TEK -> Rehab-TEK, eller en TEK der man kan kompensere for regler som ikke oppfyller krav
- Skape møteplasser
- Felles standarder/betegnelser
- Krav til dokumentasjon og involvering
- Sertifisering (Breeam og Breeam Infra)
- Byggherre må kreve samarbeid

Annet

- Tidlig involvering av flere aktører om temaet
- Samspill mellom aktører
- Gode beslutninger basert på innsikt
- Legge til rette for god bruk av åpne arealdata
- Involvering av brukere/forventningsstyring
- Arealoptimalisering. Veier er stort sett tomme.
- Programvare som velger ut/prioriterer arealbruk
- Hvordan vi organiserer våre egne arbeidsplasser er også viktig, sambruk med likesinnede/samarbeidspartnere